

Yavuz, Münevver (2024). Şükran Oğuz, Uygur Tarihi Koşakları Üzerine Bir Araştırma, Çanakkale: Paradigma Akademi, 2023, 563 s., *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 2024 /23, s. 86-88.

Şükran Oğuz, Uygur Tarihi Koşakları Üzerine Bir Araştırma, Çanakkale: Paradigma Akademi, 2023, 563 s.

[Kitap İncelemesi/ Book Review]

Münevver YAVUZ*

Geliş Tarihi: 26.03.2024

Kabul Tarihi: 03.05.2024

Manisa Celal Bayar Üniversitesi Eğitim Fakültesinde görev yapmakta olan Dr. Şükran OĞUZ tarafından kaleme alınan “Uygur Tarihi Koşakları Üzerine Bir Araştırma” adlı eser, tarihî İpek Yolu üzerinde varlığını sürdürerek günümüze kadar gelmiş, zengin sözlü ve yazılı kültür geleneğine sahip Doğu Türkistan topraklarında yaşayan Uygur Türklerinin tarihî koşaklarını konu almaktadır. Uygur tarihî koşakları; Uygur halk şiiri içerisinde konusunu Uygur tarihinden ve bu tarihî devirlerde yaşamış olan önemli şahsiyetlerden alan kendine has söyleyiş şekli olan halk şiirleridir. Çalışmada konu edilen tarihî koşaklar, folklorist Uçukcan Ömer tarafından sözlü gelenekte derlenerek yazıya geçirilen ve Şincañ Universiteti Neşriyatı (Ürümçi) tarafından 2009 yılında yayımlanan ‘Uyğur Xelq Tarixiy Qoşaqliri Qamusi’ (Uygur Halk Tarihi Koşakları Kamusu) adlı eserden elde edilmiştir. Hazırlanan bu eser Şükran Oğuz’un aynı isimli doktora tezinin kitaplaştırılmasından oluşmaktadır.

Çalışmanın “Giriş”, “Sonuç”, “Kaynaklar”, “Özgeçmiş” ve “Dizin” haricinde beş bölümü bulunmaktadır. Eserin “Giriş” kısmında Uygur adı üzerinde durularak Uygur Türklerinin yaşadığı Doğu Türkistan bölgesi hakkında genel bilgi verilmiştir. Ayrıca Uygur Türklerinin Siyasi Tarihi; “Hocalar Dönemi (1678-1755)”, “Çin Mançu (Qing Hanedanı) Dönemi (1755-1911), Milliyetçi Çin Cumhuriyeti Dönemi (1 Ocak 1912-1944), Üç Vilayet İnkılabı Dönemi (1944-1 Ekim 1949), Komünist Çin Halk Cumhuriyeti Dönemi olmak üzere beş döneme ayrılarak kısaca açıklanmış ve araştırmanın konusu, amacı, yöntemi, sınırlılıkları hakkında bilgi verilmiştir.

*Okutman ve Doktora Öğrencisi, Yunus Emre Vakfı, Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Okutmanı, Ege Üniversitesi, Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü, Türk Halkbilimi Ana Bilim Dalı, e-posta: munevver1804@hotmail.com
Orcid: 0000-0002-8974-2953.

Kitabın “Uygur Halk Koşakları” adlı birinci bölümünde “Uygur Halk Koşakları Hakkında Genel Bilgi”, “Konularına Göre Uygur Halk Koşakları”, “Uygur Halk Koşakları ve Tarihi Koşaklar Üzerine Yapılan Çalışmalar” adlı üç alt başlık yer almaktadır. Sırasıyla verdiğimiz bu alt başlıklardan “Konularına Göre Uygur Halk Koşakları” kendi içerisinde “Tarihi Koşaklar” alt başlığında “Konularına göre Uygur Tarihi Koşaklar” olarak ayrılmıştır. “Uygur Halk Koşakları ve Tarihi Koşaklar Üzerine Yapılan Çalışmalar” ise kendi içerisinde “Doğu Türkistan’da Yapılmış Çalışmalar” ve “Türkiye’de Yapılmış Çalışmalar” olmak üzere iki alt başlıkta ele alınmıştır. Yazar eserin bu bölümünde Uygur halk koşakları hakkında genel bilgiler vermiş ve Uygur tarihî koşaklarını konularına göre tasnif ederek Uygur halk koşakları ve tarihî koşaklar üzerine yapılan çalışmalardan kısaca bahsetmiştir.

Eserin ikinci bölümü “Folklor ve Sözlü Tarih İlişkisi Bakımından Uygur Tarihi Koşakları” ana başlığı ve “Folklor ve Sözlü Tarih İlişkisi”, “Disiplinlerarası Bir Yaklaşım Olarak Uygur Tarihi Koşaklarının Tarih Yazımında Kullanılması” adlı iki alt başlıktan meydana gelmektedir. Çalışmada folklor ve sözlü tarih ilişkisi hakkında bilgi verilerek sözlü tarih belgesi olarak Uygur tarihî koşaklarının disiplinler arası bir yaklaşım ile değerlendirilerek kullanılabilirliği hakkında bilgi verilmiştir.

Yazar çalışmasının “Uygur Tarihi Koşaklarının Şekil, Yapı ve İşlev Özellikleri” ana başlıklı üçüncü bölümünü “Uygur Tarihi Koşaklarının Şekil ve Yapı Özellikleri” ve “Uygur Tarihi Koşaklarının İşlev Özellikleri” adlı iki alt başlıkta ele almıştır. Ana bölüm içerisinde yer alan “Uygur Tarihi Koşaklarının Şekil ve Yapı Özellikleri” alt başlığı ise kendi içerisinde “Uygur Tarihi Koşaklarının Nazım Şekilleri” alt başlığı ve bu alt başlığın “Maniler”, “Koşmalar”, “Beyitler” olarak ayrılan üç kısımdan oluşmaktadır. Bölümde Uygur tarihî koşaklarının şekil ve yapı özellikleri incelenerek koşakların işlevleri açıklanmıştır.

Kitabın dördüncü ve en kapsamlı bölümü olan “Uygur Tarihi Koşaklarının İçerik Özellikleri” başlıklı bölümü “Hocalar Dönemi Uygur Tarihi Koşaklarının İçerik Özellikleri”, “Çin Mançu (Qing hanedanı) Dönemi Uygur Tarihi Koşaklarının İçerik Özellikleri”, “Milliyetçi Çin Cumhuriyeti Dönemi Uygur Tarihi Koşaklarının İçerik Özellikleri” ve “Üç Vilayet İnkılabı Dönemi Uygur Tarihi Koşaklarının İçerik Özellikleri” adlı kendi içerisinde de her biri iki alt başlığa ayrılan bu dört alt başlık altında incelenmiştir. Yazar çalışmanın bu bölümünde Uygur tarihî koşaklarını, Doğu Türkistan tarihinin resmî tarihsel dönemlerinin içerisinde tahlil ederek bir koşağın tarihsel arka planını mevcut yazılı tarih kaynakların oluşturduğunu belirtmiştir.

Eserin son bölümü ise çalışmada kullanılan metinlerin yer aldığı “Metinler” başlığını taşıyan beşinci bölümdür. Bu bölümde Uygur tarihî koşaklarının transkripsiyonlu metinleri ve bu metinlerin Türkiye Türkçesine aktarılmış şekilleri yer almaktadır.

Eserin ‘Sonuç’ kısmında Şükran Oğuz, Uygur tarihî koşakları üzerine yaptığı araştırma sonucunda elde ettiği verileri değerlendirmiş ‘Kaynaklar’ adlı kısımda ise araştırma sırasında kullanılan ilgili çalışmalara yer vermiştir. Yazar aynı zamanda kitaba ‘Özgeçmiş’ kısmını ekleyerek kişisel hayatı hakkında kısaca bilgi vermiştir. Kitabın son kısmı ise okuyucular için alfabetik sırayla hazırlanan ‘dizin’ kısmı olmuştur.

Eser yerleşik hayata geçen ilk Türk boylarından olan Uygur Türklerinin hayatlarının önemli, olmazsa olmaz bir parçası olan, hem edebî hem de sözlü tarihçilik geleneğinin bir ürünü olan Uygur tarihî koşaklarının ele alınması bakımından önem arz etmektedir. Uygurluk tarihleri boyunca özgürlükleri için pek çok kez mücadeleler veren Uygur halkı ve halkın zihninde yer edinen savaşlar ve bu savaşların oluşturduğu kahramanlıklar, verilen fedakarlıklar gibi pek çok olgu Uygur tarihî koşaklarının bir konusu olmuştur. Uygur halkının benliğini inşa eden önemli tarihi olayların bir yansıması olan tarihi koşakların, eserde şekil-yapı, işlev ve içerik özelliklerinin ele alınması, folklor ve sözlü tarih ilişkisi bağlamında disiplinlerarası bir anlayış çerçevesinde değerlendirmesi son derece önemlidir. Kitapta ele alınan Uygur tarihî koşaklarının sözlü tarih belgesi olarak tarih araştırmalarında kaynak olma niteliği taşıması ve koşakların bilimsel yöntemler doğrultusunda incelenerek literatüre kazandırılması açısından eser önem arz etmektedir.

Kaynakça

Oğuz, Şükran (2023). *Uygur Tarihi Koşakları Üzerine Bir Araştırma*. Çanakkale: Paradigma Akademi.